

na beleszédülni, elmerülni a komor szent szólamokban, hogy kimossák kínzó gondolatainak salakját.

De a fejében most mind csak ez kalapált: – Add el minde-
nedet és kövess engem, add el és kövess...

– Ne állj meg! – horkant rá Radla úr. – Mi van ma ve-
led?... Hangosabban, még hangosabban!... Reszkessen s
fusson az ördög!...

Sokáig imádkoztak így, térdre borulva. Végre Radla úr
befejezte, keresztet vetett rá, s megáldotta.

– Reggel gyónnod kell, fiam! – mondta búcsúzóul. – Za-
var van benned, látom.

– A gazdag ifjú jár a fejében – nézett rá István. – János
atya idézte ma.

Radla úr összerántotta sűrű szemöldökeit:

– A te dolgod más. Te fejedelem leszel. ✓

✓ Beő apó nyargalt Győr úrhoz a tarisznyával s a véres
nyállal.

Nincs az Istennek olyan tölgyfája, amelyiken ő meg ne
látná azt, amit akar. Meglátta Dölit is, az ághoz lapulva.
Meg is tett mindent, amit tehetett, hogy teljesítse a paran-
csot. Ha az a veszett kiállotta az íjászok lövöldözését, s nem
esett a nyakukba félelmében, s el se találták: ember hogy
merjen az ilyen ellen tovább erősködni? Nincs még egy a vi-
lágon, aki megmenekült volna a helyében. Különben is: a
Bakonyon át nem juthat étlen-szómjan s fegyvertelenül.
Vissza meg nem fordul semmiért, amíg vitézként nem tehe-
ti. Egyébre tartogatja azt az Öregisten, nyilván, nem arra
volt rendelve, hogy ő fordítsa ki a bőréből.

Célhoz érhet így Győr úr is, ha van hozzá esze s mersze.
Beő megszolgált a maga és fiai szabadságát.

Győr be is látta ezt, némi káromkodások után. El is csi-
tult, ahogy az öreg előadta, mit akar. Dölitől nem félt. Ha
tán élve bújt is ki az erdőből, hóbortos álmát el nem érheti.
S ha csodamód el is érné valamiképpen, mikor lesz fegyver-
ben járatos? Győr kölyökkora óta gyakorlott, s nem ijed meg
egy otromba halászlégénytől. Most maga zárta el magát Bo-
gárkától a marha, s ez a jó. A többi a Beő dolga, meg az övé.
Az íjászok hallgatni fognak, van eszük.

Ártatlan pofával cammogott Beő apó a konda után egy nap a halászfaluba.

Boncs hoz szegődött, s szó közben elővette condrája alól Döli tarisznyáját.

– Hol kaptad? – hörkent fel Boncs, mert rögtön megismerte.

– Róla vettem le, szegényről! – pillogott Beő szomorúan. – Böszpörémtől fél napi járásra, benn az erdőben feküdt... Kár érte, kemény, szép legény vót... De hiába, elvette az Isten az eszt... Biztosan a böszpörémi várnagy íjászai lötték meg... Ehol a nyíl, a mejjiből húztam ki!... Osztán elföldeltem, tisztességesen...

Boncs reszkető kézzel tapogatta a száraz, fekete vért a vason. Megszagolta. De szaga már nem volt. A tarisznya pedig kétségtelenül a Dölié, még benne bűzlik a hal romladéka is, amit Bogárka süttött. S Beő állja szúrós, kutató tekintetét.

Lehorgasztotta fejét, sokáig nézett a földre, komor bánattal, hang nélkül.

– Mi lesz a leánnyal? – mordult fel végre, Beőre pillantva. – Szeretője volt a leányunokámnak.

– Az a szép lány? – hümmögött Beő. – Vigasztalást találhat még... Tán jobb is neki így – tette hozzá óvatosan –, ha már úgylis elhagyta a legény...

– Nem hagyta vóna – bökkentette ki Boncs. – Nem tudod te...

– Hát? – csodálkozott Beő ártatlan képpel.

– Bolond dolog vót e! – legyintett Boncs keservesen. – Ki értené?... A tiszt miatt történt... Győr úr legyeskedett a leány körül...

– Tán nem? – ámult Beő. – S történt valami?

– Semmi. Ez nem fér a fejembe éppen. Mer úgy volt, hogy történik. S a leány tudta, várta szegény. De az úr azt mondta, ha mást szeret, nem nyúl hozzá. Engem se térgyelt azóta Döli miatt. Csoda e, vagy mi?

– Ládd-é, becsületes ember! – kapott a szón Beő. – S ha így van, még szerencsét csinálhat most a lány vele...

Boncs magában gyötrődött. Kételyek tépték. Fejét rázta.

– Hogy a fenébe? – dörmögte. – Úr az, ez meg itten csak porszem. Eltapossa s ott hagyja.

– Hát iszen a ti dógotok – merengett Beő. – De hallottam én már olyant. S utóvégre jobb dolga lenne úgy is, ha csak... Elvinné innen, s nem engedné el üres kézzel... ha el is engedné eccer... Neked meg éppen csak jó származna belőle... könnyebb vóna miatta a rőtád... No, de mit árt-sam belé magam?... Csak vigasztalásképp szól-tam...

Felkászolódott, mintha menni akarna. Boncs azonban visszahúzta.

– Várj csak... Jól fogott a jó szándékod... Nem is azért... Hiszen akadna itt elég jó ember, aki szívesen menne vele a táltoshoz. De nem kell annak más, csak Döli. Utána vész ez, meglásd... S nekem más senkim a földön!...

Beő illendően hallgatott erre. A halászgazdának Dölin járt az emlékezése. Fájlalta is erősen, meg számított is rájuk késő venségére. Bogárkáért is ette a bú: mit fog tenni, ha megtudja?... Valami mégis mozgott az elméje fenekén, ami bizrigálta. Többször is Beőre sandított szemöldöke alól. De annak olyan volt a ronda képe, mint a háromnapos esős idő. No, bánkodik rajta, látszik. Ugyan miért is hazudna?... Igaz, megvan neki a saját baja is: szabad akar lenni, s Győrtől reméli. Láttá volt, hogy mindig annak a sarkát tapodja. De hát tudni semmit se tudhat, s ihol a tarisznya!... Azt ugyan le nem vehette a legényről, amíg az élt. Mert miből is élhetett volna a nagy úton? S az ennivaló egy része még itt rothadozik a tarisznyában... Ez, ez bizonyítja, hogy keserves igaz... Csak meg kell mondani a szegény leánynak is...

Beő sóhajtozott, hogy az ő szüve nem bírja ezt. De Boncs kérlelte, s végre ráállott, hogy este, a munka után, legyen...

Jó is, hogy erősen szürkült akkor, s a kunyhóban meg éppen sötétes volt. Beő mégse mert volna Bogárka szemébe hazudni. Így is nehéz volt, cudarul.

Bogárka már akkor megrebbent, mikor Boncs a kunyhóba hívta, s szorosan maga mellé ültette, keményen fogva a kezét. Beő túlfelől ült le, kicsit távolabb.

– Ne hagyd el magadat! – kezdte Boncs. – Mer még fiatalka vagy, s az élet hosszú... Beő apó hozott neked valamit... Nem jót, lelkem... Ne remegi, no!...

– Ihol e – tette ölébe Beő a tarisznyát. – Ezt kaptam. Sült hal van benne, romlott, száradott kenyér, miegymás...

Bogárka tétova kezekkel tapogatta a tarisznyát. Összerázódott a bűztől. Leejtette a földre.

– Mi... miféle tarisznya ez? – hebegte. – Nem láthatom a sötétben...

– Ez lelkem egy szegény szép legényen volt, aki már nem vehette hasznát – nyögte ki Beő.

– Dö... Dölin? – vacogta Bogárka, s Boncs vállára dőlt. – Bapókám... az istenért!... Mi történt vele?...

Boncs átfogta a vállait:

– Ne reszkess úgy, lelkem!... Immár megtörtént!... Mondd ki már! – hördült Beőre.

– Úgy volt... úgy – szotyogtatta a szavakat Beő –, ahogy mondtam is... Böszpörémtől fél napi járásra, naplemente irányába, az erdőben... Majdnem ráléptem a gaz között... Napok óta feküldhetett már ott, olyan volt... Ez a tarisznya a nyakában... s ez a mejjébe, né!

Odatartotta a nyilat a leány elé.

Bogárka, inkább a mozdulatra, odakapott, s felsikoltott, ahogy keze a vashoz ért.

– Ő... ő volt?... Honnan gondolják?...

– Dölié a tarisznya – morogta Boncs. – Ha meglátod, te is megismered... S száradt vér vagon ezen a nyílon...

– Ő volt – erősítette Beő. – Sírt ástam neki, s eltemettem becsülettel... Ez már így történt, s mit tégyünk?...

– Döli... Döli!,... – szakadt ki Bogárka szívéből, s ismét: – Döli... Döli!...

Boncs szorosan magához fogta, s durva kezével simogatta a haját.

– Nono – motyogta –, nono!...

Várta már, hogy jajgasson, tépje magát a karjából, zokogjon, könnyeiben enyhüljön. De Bogárka nem tudott jajgatni, se zokogni, csak reszketett szörnyen, s folyton a nevét tördelte, folyton, szakadatlan: – Döli, Döli, Döli...

– Sírj lelkem! – biztatta Boncs. – Sírj, hogy oldódjék a szüved!...

De Bogárka csak folytatta: – Döli, Döli, Döli...

Beő mormogott még valamit, s kisunnyogott. Ott hagyta őket. Künn felszusszant, s kiköpte keserű nyálát. Utálta magát, szörnyen. De mit tehetett mást? Ez volt az ára a szabadságnak, s a többit végezze el az a lator!...

Mégis borzadva nézett kezére a fogyó hold halvány, rőt világánál, s odafente az oldalához, mintha csakugyan véres lenne. Futva menekült, mert sikoltott most már odabenn a leány, s ez megsibbasztotta a vén hazug betyár tarkóját.

A beszűrődő holdfénynél ismerte meg Bogárka Döli tarisznyáját. Erre sikoltott fel, s egyszerre kitepte magát Boncs karjaiból. Örjöngve szorította szívére a szörnyű tanúbizonyságot.

Boncs hagyta most, hogy a fájdalom zivatara tomboljon szabadon. Rettentő volt. Hogy is fér meg ennyi bú s kín abban a kicsi szívében? – borzadozott. Igazán úgy érezte magát, mint a nagy balatoni viharban. Összegubbaszkodott a sarokban, s szorongó mellel leste, tisztul-e már. A leány száraz, szívszaggató nyögése olyan volt neki, mintha késsel szurdálnák. Végre már csak kimerülten pihedett.

Az öreg ekkor felkarolta, s a nádcsomóra fektette, ahol aludni szokott. Dörzsölte, simogatta, szolongatta.

– Hála istennek! – szusszant fel, mikor érezte, hogy már csak csendes, forró könnyek csorognak végig a kezé fejen, a csukott pillák alól. – Most már könnyebbül!...

De még sokáig tartott, amíg Bogárka dermedt álomba sírta magát. Hajnalodott már akkor. Boncs felállott mellőle, s ahogy az ablaknak tartott, ellökte a nyilvesszőt bocskóra orrával. Utánahajolt, felvette, s gondolat nélkül nézegette a derengésben. Egyszerre a fejébe villámlott valami.

– Miért van úgy összetörve, -zúzva a tolla?... – hökkent meg. – Mit is mondott Beő? Hogy Döli úgy feküdt, mellében a nyíllal, a gaz között... Ezt csak úgy lehet elképzelni, hogy előlről belelőtték, halálosan, s ő hanyatt esett... Lesből történt, vagy nekik rohant?... Mindegy... De bárhogy is, ezzel a nyíllal nem!... Ezt sokáig, erőszakosan döröglték kemény valamihez, fához, több fához is, bizonyosan... A toll rendre, foganként töredezett le, egyenetlenül... S ha egy halott mellében állott a vas, tollával felfelé, hogy csorgott ez a vastag vér a toll fogai közé?...

Verejték kígyózott le Boncs arcán izzadt üstökéből, úgy törte, gyötörte eszt, hogy megfogja a szeme előtt táncoló titkot... Meredten nézte a roncsolt vasat, s kemény körmével töprengve kapargatta ott, ahol kis göbbe száradt rajta az alvadtt vér. Feketén porzott immár többnyire... De a közepre összeállva, pikkelyszerűen vált le, s ott maradt, a körméhez tapadva... Boncs a világosságához tartotta, óvatosan másik markába rázta, s lassan szétdörzsölte a tenyerei közt... Felhördült... Szőrszálak tapadtak a vérbe, attól állt össze!... Vadállat szőre, talán farkasé!... Vadba lőtték ezt a nyilat! – cikázott át fejen az igazság villáma. – Úgy volt, úgy!... Ki akarta rázni magából, fától fáig loholt, oda-dörzsölte mindenikhez, úgy töredezett le a toll s keveredett a vérbe a vad szőre... Ha pedig az egyik hazugság, a másik

mér volna igaz?... A tarisznya, az a Dölié... Hogy került Beőhöz, nem tudni... De immár nem biztos, hogy halott-ról!...

Zörrent a nádcsomó, s Boncs megfordult. Bogárka mereven ült fel, kitágult szemmel nézett s különös, távoli hangon rebegette:

– Nem igaz, papó!... Nem igaz!... Döli itt volt!...

– Bár úgy volna! – sóhajtott az öreg. – De minek e, lelkem?... Csak álmodtad!...

Bogárka fejét rázta:

– Döli, ő maga... S kacagott, papó!...

– Lehet, hogy jel, jó jel, lelkem!... Mer az biztos, hogy ezzel a nyíllal meg nem ölték!...

Bogárka új reményre gyúlt, ahogy Boncs elmagyarázta neki, mire jött rá. De azért rettentő napok következtek, felle a remény s a csüggedés viharzó hullámain.

Boncs számlálta a napokat, nyolcig. De akire várt, Györ úr, nem jött. Vagy csakugyan igazat mondott Beő mégis, s nincs gonosz szövetkezésben az úrral, vagy... ravaszabbak ezek minden rókánál!... Közben csak nézte nagy keservesen, hogy sápasztja, fogyasztja Bogárkát a gyöttrő kétség s csüggesztő bánat.

Nem beszéltek többet a dologról. Minek? Jöttek a napok, sürgető robotjukkal. Szegény cselédemberek nem búsonghatnak ölbe tett kezekkel. A leány hősiesen összeszorította a száját, s végezte dolgát, ölte magát a munkába, hogy estére holtfáradtan zuhanjon fekhelyére. A halásznép még szótlanabbul mozgott körülöttük, mint máskor. Tudtak már ők is mindent, s nem akarták kérdezősködéssel piszkálni fel a sebüket.

Egy este aztán átjött Györ úr. Láta Bogárkát is az aszszonynép között. A leány leírhatatlan tekintettel nézett reá. De Györ közönyösen biccentett, s tovább számádoztatta Boncsot. Tőle kérdezte csak meg, búcsúzáskor:

– Mi van az unokáddal, gazda?... Beteg színe van.
Boncs elmondta rövid, szaggatott szavakkal, ahogy Beőtől hallotta.

Györ úr a fejét rázogatta. Sajnálkozott.

– Szánom a leányt, gazda. De tudni való volt – tette hozzá. – Azért csak adj neki dolgot, minél többet. Jobb, ha dolgozik. Felejtí.

– Nem áll meg annak a keze, uram! – mondta Boncs, s nézte sokáig, ahogy a dereglye elúszott. Györ úr arccal a túlpárt felé ült benne, s nem nézett vissza egyszer sem.

... Mondja, ne mondja?... A maga részéről ezek után mégis elhiszi, hogy Beő igazat mondott, Dölinek vége, s a tiszt ártatlan a dologban.

De Bogárka csak ránézett kitágult, árnyékos szemével, s állhatatosan rázta a fejét: – Nem!...

A következő napokban Györ kétszer is megfordult a halásztelepen. De ismét csak köszöntötte Bogárkát, ha éppen útjába került, s meg se szólította.

Hanem a disznókkal más pásztor jött le a Bakonyból. Az mondta el Boncsnak a csodát: katona lett a Beő két fiából odaát, s maga Beő is kardot hord, úr lett belőle. Urak között forog, s szava van náluk Györ úr által, mert sok az esze, azt mindenki tudja.

Ez a hír ismét meglódította Boncs elméjét. Összetartozik ez a két dolog valahogy, a Döli veszte s a Beő urasága. Mégiscsak van valami csalafintaság ennek az egésznek a mélyén. Érezte azt is, hogy csak a leányért. Hiszen mondta is Beő, hogy jó lenne. Mondta. De az úr úgy viselkedik, mint akinek már nem kell. Lehet, s mégse lehet! – morgolódott Boncs magában.

Egyszer aztán cifra selyemkendőt lelt Bogárka a kunyhóban. A legszebbet, amit a vándor böszörmény árul. Félretette. Tudta, csakis Györtől származhatik. De színes pántlikák is következtek, amilyeneket módos menyasszonyok viselnek

lakodalmukon. S végre egy valódi nagy bizánci aranypénz. Bogárka csak sejthette, mekkora kincs, nem ismerte a pénz értékét. Meg kellett volna mutatnia nagyapónak. Miért, miért nem, mégis eldugta a nádcsomó alá.

Mikor Györ legközelebb átjött, észrevette, hogy a szeme sarkából kémleli őt. De Bogárka máshova nézett, s a tiszt ismét elment, szó nélkül.

Így telt el, lassanként, szinte egy egész hónap. Tenger idő, s Döliről semmi hír. Györ se mozgott többet. Végre Bogárka szívében is lankadni kezdett a remény. Nem felejtette Dölit, s most se hitte, hogy meghalt. Álmaiban visszajárt hozzá, hol mint együtt játszó gyermek, hol mint édes szerető. De a valóságban mégis szörnyen lankasztó volt ez a néma csend.

Ki tudja, hogy viselhette volna tovább ezt az ólomsúlyú életet, ha egyszer csak a testében, a vérében meg nem érzi, hogy nincs többé egyedül... Riadt-édesen döbbsent rá erre Bogárka, s árvaságában égi vigasz ömlött el a szívére. Más-ként baj s szégyen lehetne, de most annyi, mintha magát Dölit rejtegetné s védené, boldog, titkos ölelésben...

Néha halvány, önfeledt mosoly suhant át az arcán, ha erre gondolt...

Így látta meg egyik estefelé Györ, ezzel a rejtelmes mosollyal száján, szemén. S azt hitte, hogy végre neki szól ez!...

– Beszélhetnék veled? – sügta oda neki.

Bogárka megrezzent, s a mosoly lehervadt ajkáról.

– Azt hittem – rebegette –, már nem is emlékszel rám, uram... S miért is?...

– Barátod vagyok, megigérttem... Menj a házba, de észrevétlenül...

Elfordult... Sok dolog volt éppen, az asszonyok is hordták a halat a dereglyéhez. Györ egyedül maradt Bonccsal.

– Gazda – mondta neki –, ide hallgass! Az unokád szertője, tudod, odaveszett...

– Úgy... úgy kell lennie... – dörmögte Boncs.

– Eleget vártam, amíg felejt... Úgy vélem, most már kicsit...

– Úgy lehet... Ő tudja, uram.

– Mit akarsz vele? Szép lány, s okos is. Mér maradjon így?... S meddig?...

– Tán elveszi valaki, uram. Hozzáillő, szegény, itt... Ha ő is akarja, majd...

– Nézd, gazda... Nem való ez a te unokád cselédi emberhez... Mondok valamit... Én... elvinném innen...

– Úgy, uram?... Nagy dolog ez, szegény cselédlánynak... De mi lesz belőle?... Majd, ha elengeded?... Itt nem maradhat meg aztán, ezek között... S hova legyen akkor?... Mer a táltos elé nem mész vele, tudom...

– Azt ne is kívánd, gazda... Háború készül, tudhatod már... Háború előtt ilyen nem lehet... De van egy házam Somogyban, s földcském. Oda vinném... Te is odajössz később, s ha én hadba mék, vigyázol rá... Holtodig ott élhetsz, mint a magadén, s nem leszel többet cseléd... De mit beszéljek itt?... Kik vagytok ti, s ki vagyok én?... Nagy szerencse ez, no!...

– Az, hogyne volna – vonakodott Boncs. – De mégis ő kell akarja...

– Ajándékokat küldtem neki, s elfogadta...

– Ajándékokat? – ámult az öreg. – Sohase mondta!...

Igaz vajon? – döbbsent el.

– Megkérdeheted. Egy olyan aranyat is közte, amiből két ökröt vehetnél, érted?

– Hogyhogy kételkedhetném én úri szavadban? – kínlódott Boncs.

Magában tépődött. Lehet, hogy igaz. S lehet, hogy elfogadta. Tán felejtteni akar. Meg is kedvelhette ezt. Leány,

fiatal, s élni akar... Arra jutott, hogy mégis odavan Döli, s akkor minek, meddig?... Lehet, lehet... nincs benne semmi lehetetlen... S lám, tisztelen várt ez egy egész hónapot, úr módjára. Nem kényszergette, nem bántotta... S te nagy Isten!... Ha én végső időmben a magam gazdája lehetnék!...

– Vele beszélj – bökte ki végre. – S ha ő akarja, én mit ellenkezzem?

– Jó! – villant meg Györ szeme. – A házba küldtem. Menj most te is, a partra. Tartsd ott az embereket, asszonyokat. Ne zavarjanak, érted, jó darabig. Amíg beszélek vele, s megérti, elfogadja...

Boncs kifáradt s megingott. Életében se volt efféle s ennyi baja asszonydologban. Utóvégre mi a fene ő, hogy mind erősködjék? Más, ha Döli élne, itt volna... S van szája a leánynak is, meg foga-körme, ha éppen nem kívánja... Bólintott, s elindult a part felé.

Bogárka a kunyhóból figyelte ezt a hosszú beszédet közöttük. Elnehezült a szíve, mikor nagyapó távozott, s Györ a háznak fordult. Most vette észre, hogy sehol senki, lenn, a parton nyüzsg az egész falu.

Hirtelen gondolt egyet, s mire Györ benyitott, selyemkendőt, pántlikát, aranyat odatartott elébe:

– Itt vannak, uram. Megőriztem. Nesze!

– Bogárka! – torpant meg Györ. – Azt hittem, elfogadtad... Eleget vártam, nem zavartalak bánatodban. Láthatod ebből, ki vagyok, s hogy szeretlek!... És ma végre rám mosolyogtál...

– Rád? – nyílt el Bogárka szeme. – Nem, uram... Idebe mosolyogtam! – a szívére mutatott, s elpirult.

– Szeretlek, Bogárka! – kiáltott Györ. – Ne tréfálj!...

– Te nagy s jó úr vagy... Látom, hiszem... De én egyet szeretek csak, s örökre!

Györt elöntötte az indulat. Türelmetlenül toppantott:

– Odaveszett, tudod... Amíg élt, ugye nem szóltam?...
Bogárka rejtelmesen mosolygott.

– Ki tudja?... Én nem hiszem... Mindig látom, s beszélék vele álmomban. És visszavárom, elevenen!...

– Bolondom!... Nagyapád szólt nekem a tarisznyáról s a nyílról...

– Igen... a tarisnya... Tán elhullatta valahogy... De a nyílra farkasszőr volt ragadva, s tán farkasvér volt rajta, uram!...

Györ rámeredt. Ezt nem hallotta eddig. Megtántorodott s elsápadt... Az istennyila vágjon a vén latorba, ha igaz!... Nem tudta megügyelni?... S ez a gyermek itt, meglátta?... Akkor hiába minden kertelés!... Micsoda barom volt ő, hogy ilyen sokáig várt, alakoskodott, kímélte, s álmatlanul viaskodott ordító vérével!... Ördögbe ezzel a marhasággal!... Most csak nem szalasztja ki a karjaiból?!

– Bogárka – lihegte –, mit beszélünk itt, ontjuk a drága időt?... Nézd, van két erős karom, s tud ölelni!... S nem vagyok utolsó ember... úr vagyok... mit akarsz?... Nálam jó dolgod lesz, házad, földed, s nagyapád is veled lehet!... Hagyjuk a halottakat, Bogárka!... Hiszen élünk, élünk!... S próbáld meg csak, meglásd, szeretni fogsz, istenemre!... Jöjj, Bogárka, hadd szorítsalak ide!...

– Nem... nem ezt ígérted!... – rémült el Bogárka, s az éhtőportyán lobbanó szemét látva, iszonyodva hátrált a sarokba.

Györrel fordult a világ... Mit?... Itt van, egyedül, vele... Mi fenét nyavalyogni tovább ostoba meséssel?... Nem volt elég?... Minden csontja reszket belé, egy hónap óta!... S szebb ez az édes kis dög, mint valaha!... Végre is, nem anyámasszony katonája ő!... Szó, szó, szó, a mennykő csapjon abba a vén disznóba!... Birokra, hújj, csókos csatára!...

Bogárka sikoltott, vergődött, tépődött karjai vad szorítá-

sában. Györ állattá vadultan, durván nyomta le s térdelte a recsegve széthulló nádcsomóra.

Tüzet lihegő szájjal üldözte kétségbeesetten ide-oda kapdosott ajkait, s fullasztó csókkal fojtotta bele a sikolyt. Bogárka alélldozott, szédülten kezdett ernyedni. S ekkor a vaspántok szorítása hirtelen engedett, Györ fél kárja lazulva, keze a tiport mellett kereste, s ordaskörmei vércsikot hasítva tépték le az inget róla...

... Felordított... Bogárka éles fogai végső erővel átharapták az ajkát... Forró vér csorgott a szájába s kegyetlen kín lüktetett át a gerincén... Önkéntelenül kapott a sebhez, s zsibbadva engedett a másik kárja is... A leány fellökte, kisiklott alóla, kemény kis öklei jégzáporként csapkodtak szemébe, arcába, feltérdelt, s hátratapogatózó kezeivel felhúzta magát reszkető lábaira.

– Te rongy!... Te szajha!... – üvöltötte Györ vért köpködve, s nekiesett. Rúgta, ütötte, verte, gyilkos dühvé keseredett szerelemmel.

Bogárka szívet tépő sírással borult a saroknak, arccal. Az arcát védte csak.

– Ezért... meghalsz!... – sikoltotta.

Györ őriöngve vágta fejbe öklével. Bogárka összeesett. Az fordult, s káromkodva szédelgett az ajtónak.

A küszöbön Boncs toppant elébe.

Sokáig várt, de végre mégis erre jött... Hátha?... Ha csend van odabenn, legyen... De sikoltás, dobogás, dula-kodás, sírás!... Rohant, s betaszította az ajtót.

Egyetlen pillantással látta az alélt leányt a sarokban, elomolva, Györ véres száját, szakadt ruháit, vadállati szemét, s már rárohant az:

– Lesködtél, vén gazember?... Megkapta a magáét a szajha unokád!... S majd te is!... Nincs kegyelem többet!... Karóba, karóba!... Hát farkasvér volt, s él a szökött bitang?... Jó! Nagyon jó!... Éppen ezért kerülsz te

nyársra!... Te!... Te!... Pokolba rúglak!... – Felemelt ököllel ment neki.

Bogárka jajdulva mozdult, s erre a hangra Boncs esztét vesztette. Mellen ragadta Györt szörnyű mancsával; másik keze ökölbe szorult, s mint a búzomány, zuhant az úr halántékára. Félrelökte Boncs, mint egy halom rongyot. Ugrott, karjaiba kapta Bogárkát, futott vele, ki a házból, a nádasba. Maga se tudta, mit akar... Csak hogy futni kell, futni, a halál elől...

Már sötét volt, nem látta meg senki. Az emberek csak akkor kezdtek szállingózni a partról, mikor ő már mélyen bent a zombékok közt ugrált, Bogárkával a karjaiban. Lihegte tette le egy zombékra. Markába szűrte vízzel mosogatta véres mellét, hűtötte kékre vert karjait, hátát, homlokát.

Bogárka gyorsan tért magához.

– Futni kell, futni! – hörgötte az öreg. – Leütöttem azt a zsványt... De örvendj, lelkem... Hazugság volt, lám, minden, s most már én is azt mondom, él Döli!...

Bogárka boldogan sírt fel erre, s egyszerre csodaerőt érzett előmleni minden ereiben.

– A csónakhoz! – rebegte. – Ott, ott, a bokrok alatt!...

Boncs megint felkapta, loholt vele. Ott volt a csónak, az evezőkkel, kikötve, ahogy akkor éjjel hagyták Dölivel. Boncs gyorsan beleültette Bogárkát, melléje ugrott, eloldotta s eltaszította a csónakot az egyik evezővel. De Bogárka most, a veszedelemben, egészen magához tért.

– A rejtekút s a sziget! – villámlott át a szíven. – Oda, oda!... Ott megőrizheti Dölinek a jövődöt, ha Isten akarja!...

Előbb csak mutatni tudta az utat nagyapónak, de később maga is evezőt fogott, s fájó, dermedt karjaival segített.

– Csak a bögük ne tegyenek akadályt! – sóhajtott, mikor a veszedelmes folyosóba siklottak s összeborult mögöttük a sűrű nád.

De a bögük még nem ébredtek fel, gyilkos hajukba burkolózva aludtak a fenéken, s a csónak bántatlanul suhant át felettük.

Végre ott voltak, Döli s Bogárka szerelmének titkos fészében, a kis szigeten. Megmentve... vagy halálra ítélve?...

Györt alig tudták életre cibálni a halászok s a katonák. Cipóvá dagadt fejével, mintha tüzes hordót emelne, őriöngött, s fáklyafénynél, csónakokkal kereste a szökevényeket, egész éjjel.

De a szerelmesek útjára egy halász se mert betörni, mind elkerülte, s ha sejtette is az igazat, lehazudta, mondván, hogy ott nincs mit keresni. Belevesztek azok a hinárba, ha tán arra próbálkoztak.

Boncs s Bogárka szorongva lesték a fáklyák rőt visszfényét az égen, s megkönnyebbülten lélegzettek fel, mikor távolodott s elenyészett.

Meghaltak a világra nézve, s a világ is számukra, tudták.

De Bogárka megmentette Döli becsületét, s szíve alatt a boldog viszontlátás zálogát. ✓

A Nyírkő tarfejű szikla, ott meredezik az Esztergámra nyíló völgy torkában. Tetejéről messzire be lehet látni a pili-si hegyek zegzugai közé. A Böszpörémből induló hadi út szemközt vele bújik ki az erdőből s lábánál kanyarodik a vár-hegy felé. Aki ezen a sziklán őrködik, annak tudta nélkül Esztergámot még nem közelítheti ellenség. Valamikor, vadászat közben, ez a szikla adta a gondolatot a nagyúrnak, hogy ebbe a védett völgybe húzódják vissza a Duna síkjáról, titkolt terveivel. Mióta itt lakik, a Nyírkőn éjjel-nappal erős őrség vigyázza az utat és környékét.

Innen még jó néhány ezer lépés maga a várhegy, s ekkora távolságot sem lehet csak úgy egy hoppra átugrani. Előbb az ingoványos, mély és széles patakot kell meggázolni, azután át kell valahogy surranni két jókora domb mellett, s úgy torpansz meg a Hévíz-tó füstölgő, izmos partján. Mert a nagyúr vára még ezen is túl, közvetlenül a Dunánál fölmasgasodó, meredek sziklakúpon áll. És körös-körül és túl a Dunán mindenfelől erdő borította hegyek ölelik ezt a dús, ragyogó sikot, mely csak nyugat felé tárul ki, a folyó két partján. Maga az Úristen alkotta ezt a helyet tápláló menedéknek, bizton ringató bölcsőnek s nagy idők viharsarkának.

Szép gazdasága virul itt a nagyúrnak, fehér árpaföldek s arany búzatáblák, tágas legelők gulyáinak, méneseinek, édes

szénát termő kaszálók. Makkot a tölgyrengeteg ad. kondáinak, halat a Kis-Duna-ág háza népének.

Délnyugat felé, a várhegy alatt, szétszórt sárputrikban lakik a cselédnép meg a rabok turmája. Ők művelik a földeket. Nagy részük a foglaláskor behódolt, szlovénség maradéka. A rabok között mindenféle nemzetű van, apáikat vagy anyáikat még a nyargalók hurcolták ide nyugatról, délről. A várhegy keleti lábánál, túl a forró tavon, a katonák hosszú, alacsony szállásai s istállói terpeszkednek. A két telep között, a palánkhoz támasztva húzódik el a bazár, böszörmény, német, zsidó és morva kalmárok mindig zsigongó árusítóhelye. Embernek, állatnak menedéket adó színek környezik.

Már a pásztorok: a lovak, marhák, juhok, disznók őrei és gondozói künn tanyáznak állataikkal erdőn-mezőn. Ezek nagyrészt magyar emberek s lovasok, csak a juhászok s disznópásztorok között akad idegen, többnyire rab.

Mindezeket kipróbált főemberek vigyázzák, udvarbíró, béresbíró, bazármester, számadók, s mindennekfelett lovas-tisztek, főlegények és katonák.

Délkeletről a patak mellől hajnaltól estig cseng-csattog a fegyverkovácsok műhelyeinek lármája.

Az életnek ez a sok keze-lába azonban csak a palánkon kívül jár-kél, dolgozik, zajong, a világra való felsírásától kezdve nyomtalan földbe korhadásáig.

A palánk, két sor vesszőből font, agyaggal bedöngölt, hatalmas gerendáktól tartott magas fal, átöleli az egész várhegyet, kétfelől a Dunáig. Mögötte, belül a nagyúr s a belső emberek világa van, csend és titok. Földre szegzi szemét, s legörnyed alázatosan a pórnép, ha onnan lerobogó, csillogó urak vágtatnak el mellette, s csak messziről mer utánuk bámulni. Legtöbbnek nem is látja soha tündöklő orcáját, csupán hátukról ismeri őket. Ami leszáll közéje éjszakai szellők szárnyán, mind találós mese, s furcsa, néha borzongató, néha csiklandozó álom.

Maga a nagyúr, akár az Öregisten: inkább azon imádkozz, hogy meg ne lásd. Elég, hogy az ő nevében parancsol mindenki, aki teheti.

A palánk keleti kapuja rakva fegyverrel, akár sötét van, akár világos. Östölgyek sűrű lombátora borul az enyhén emelkedő útra, mely a fejedelmi épületekhez vezet. Előbb a nagy kőfalba ütközik, amit tán tíz esztendeig is raktak, a keleti lejtő védelmére, két saroktoronnyal. A belső oldalán az őrség s a vári cselédség házai bújnak meg a fák között. Fenn, egészen a tetőn, a hegy megmunkált laposán áll a nagyúr palotás háza, s tőle jobbra, ismét sűrű fákkal elválasztva, az új templom, melyet most fejeztek be a görög mesterek. Kívülről nem sokra becsülnéd, de benn a homály megnöveli, s a kerék kupolájából áradó fény egyenesen a Keresztrefeszített órcájára hull, az oltár felett úgy, hogy csak ez az arc világít a sötétben, félelmesen s térdrogyasztó fenséggel. Mintha magából a megnyílt mennyből nézne Radla úrra, figyelmesen vigyázva, hogy misézik.

Így, a kaputól jöve, csak a hátát láthatod a nagyúr házának. Terméskőből rakott hosszú-hosszú falat, itt-ott néhány szűk ablaknyílással jó magasan, s a fölébe épített fa emelet vastag, vöröslő boronáit.

Nyugatról kerülj eléje, akkor látsz valamit, ami megérdemli. Itt a főhomlokzatnak jobbról-balról két szára van, s együtt tágas, kövezett udvart ölelnek körül. Annak közepén egyetlen, óriási tölgyfa. Az udvar szegélyét bokrok alkotják, s azokon túl gyepes, sziklával beszórt terasz ugrik ki a Duna fölé, pereme alatt zuhantó mélység.

Földszint, a kőházban őrszoba, szolgálattevő személyzet kamarái, vendégszállások. Közül, a kapu torkából széles lépcsők emelkednek, s fenn kétfelé ágazva visznek az emeletre.

Gyönyörű, illatos, vörös szálfából van összeszerkesztve az egész, csodálatos napkeleti mesterséggel faragott oszlop-

gerendák tartják tarkára festett zsindeleyszerű tetőzetét. Derekát a Duna tündöklő kigyózára s a messzi kék hegyekre táruló nyitott terem alkotja, az ebédlőpalota. Eresze remek farácsozattal ékes, széles oszlopközei súlyos bizánci bíorbárony függönyök szárnyai zárhatják. De inkább félre van hűzve, hogy szabadon járja a levegő a palotát, s messzire nézzen heverőágyáról a nagyúr. Mert itt szokott pihenni is. Ezt a helyiséget szerette a legjobban: őseinek szellős, pompás sátorházára emlékeztette. A sötét, nyirkos kőlyukakat gyűlölte, mindig a sárverem hidege borzongatta bennük. Innen nyíltak, a terem mélyéből, a nagyúr belső hálójelölte, fegyveresháza, valamint az asszonyház szobái is.

István úrfi Radla úrral az épület jobb szárnyát lakja, bal felől pedig az idegen lovag urak szállásai sorakoznak.

A nagyúr hunyt szemekkel feküdt heverőágyán, melyet előrevitetett a palota védőrácsáig, hogy süsse a nap. Szürke, szomorú az arca. Magas homlokára koraősztűrtök csüggednek alá. S mély fekete árkok a szeme gödrében. Egyik keze hosszan elnyújtva az oldala mellett. Sárga, mint az ócsont, s nagy kemény körmei kékek. Másik kezét bal oldalához szorítja. Ez megrándul néha, s görcsösen tép az ingbe, tiltólag, mintha a halál csontujját akarná lefogni.

Beteg a nagyúr. Élete derekán, hirtelen roppant meg, mint a legtöbb Árpád-fi. A halál titkos lehelete ott borongott ezeknek magasra fölnyúló nagyszerű teste, s zordon fenségű sötét feje körül. Talán ezért is csodálta ösztönös hódolattal ezt a különös családot minden magyar. Torkában érezte szívét a legvadabb is, ha rájuk nézett. A faj végzetét hordozták: határtalan lehetőségeket, melyekre irigyen vigyorog a halál. Érezte ezt a nagyúr is magáról, s ma különös bizonyossággal, mintha hívták volna.

Reggel a nagy fa alatt heverve, az udvaron, fiát nézte, amint a meleg fényben ragyogó testét gyakorolta. A lovagokkal vívott, előbb törrel, aztán karddal.

Deodátó, az olasz, könnyed, szökellő ugrásokkal kerülgette a fiút. István derekasan forgolódott, de ahhoz a fekete párduchoz képest nehézkesnek, lassúnak látszott. A tör végére erősített kis vasgömb többször megkoppant mellén, karján, míg az övé a levegőbe szúrt, a villámgyorsan lebukó ellenfél fölött. Bosszankodva dobta el a tör:

– Nem magyarnak való!... Csupa hazugság, csalás!

Az olasz nevetve hajlongott. Fekete arcából vakítón villogtak ki a fogai.

– Kardra! – kiáltotta István Veczelin felé.

A csontos, nyúlánk német rostélyos sisakokat, könnyű láncingeket s kétélű, egyenes kardokat vett át a szolgálától. Felöltöztek. A nagyúr szeme érdeklődéssel csillant fel. Veczelin fürgébb volt, de István erősebb, biztosabb. A játék mögül félelmesen érzett ki karjának rettenetes ereje s csapásainak ellenállhatatlan súlya. De Veczelin is mester volt, kitűnően háritott, s merészen támadott. István szinte mozdulat nélkül küzdött. Állta a rohamot, mint a kőfal. Támadó lendülete csak a vállából indult. Éppen ezért volt megdöbentő.

S ahogy a nagyúr önfeledt gyönyörködéssel nézte, egyszerre, akárha hangosan mondta volna valaki a fülébe, megértette, hogy eljött az idő. Ő is kész a halálra, s a fiú is az életre. Eddig gyermek volt, úgy kezelte, talán nagyon is sokáig. De most, itt, ebben a ragyogó reggeli fényben megjelent a férfi, az utód... Miért is várt eddig, hogy mindent elmondjon neki, s átadja hosszú, fáradságos munkájának terhét, gyümölcsét, ígéreteit?... Hiszen imádta ezt a nagy, zord, fojtott lángolású gyermeket!... S kemény volt hozzá, semmit se magyarázó, mindent parancsoló, engedelmisséget követelő... Éppen azért, mert annyira féltette... Mert ezt az egyet, ezt a legcsodásabb ígéretet ki akarta tépni a végzet vasmarkából... Hiszen azért is kereszteltette meg, mert az idegen pap azt állította, hogy a keresztség újjászüle-

tés feredője, mely elmosza az átkot, a halált... Ő maga nem sokat remélt tőle, magának... hanem a fiún mindent meg kell próbálni!... Neki épített országot, mennyi bajjal s csel-lel, csak az Isten a megmondhatója! Még nincs kész minden, még nem kapart össze minden erőt körülötte, s tudja, hogy nagy ellenséges akaratok feszülnek szembe vele... De most az a legfontosabb, hogy végre beszéljen előtte világosan, ő maga, mint férfi a férfival, előd az utódjával... Hogy magyarázatát adja béklyózott ifjúságának, s felszabadítsa a sasmadarat szabad repülésre.

S hívatta a nagyúr a fiát, Istvánt, esti csillaggyűlésra, a palotaházba.

– Nagyuram! – jelentkezett István; megállva előtte, s tisztelettel emelte homlokához jobb kezét.

Az apa sokáig nézte, összehúзва éles pillantású sasszemeit, mint aki nagyon messzire kémlel. Úgy is volt. A maga egész életét meg a fia egész életét röpülte be a lelke.

– Ülj ide a lábamhoz, szembe velem – mondta aztán tompán. – Beszédem van veled, Bajk. – Még mindig a régi, pogány nevén szerette szólítani.

István ráemelte várakozó tekintetét, s hallgatott.

– Nekem – kezdte a nagyúr lassan – más volt a rótám, mint a híres nyargalóknak... Itthon kellett megmaradni s úrrá lenni... Érted?

István elmerengve bólintott. Szemei tisztelettel néztek apjára, de a gondolatai még torpanva várakoztak:

– Itthon... – mormogta halkán. – Még nem jártam Esztergámtól háromnapnyi nyargalásra! – Kemény, komor arca elsötétült, s fekete tűz lobbant meg a tekintetében.

A nagyúr félig csukott szemhéjai alól figyelte, s ráfelelt:

– Én is szerettem volna... Repülni, hódítani... Csodákat látni... Hogyne!...

István összereszt. Meleg hullám csapott fel a szívéből.

– S te is – folytatta az apa. – Érttem. Hogyne érteném.

Ketrecben éltél. Semmit se láttál. Ha egyet futamodsz, a gyepűbe botlasz... S nem volt szabad ez sem, az sem... Rejtettelek, mintha csomás volnál... Bajk, szegény fiam!...

– Nagyuram! – kiáltott fel a fiú. – Most...

– Most mindent meg fogsz érteni – bólintott az apa zord mosollyal. – A vad is összehúzódik, mielőtt ugrana, Bajk... A régi szállás, ott a Duna-síkon tág volt, szabad... De magam hoztam ide, ebbe a zugba... Téged dugtalak el a hadnagyok elől... Amíg megnősz... Most már megnőttél.

A fiú keze önkéntelenül kinyúlt, s rátévedt apja hideg kezére. A nagyúr odapillantott, s ujjai megrándultak.

– Úgy, úgy – dörmögte, s megcsillant a szeme. – Már messze künn vannak ma a körmeim, Bajk... Minden gyepűközben van, ahol megvetheted a lábad... Birtokok, őrségek a törzsek között... Vejeim parancsolnak a kabaroknak s Lél népének... Az erdőelvi vajda az anyád testvére... Jól markold meg, hogy minden magyar ura légy!

István lelkén e szókra ismét átnyilallott a félelmes öreg táltos kegyetlen ítélete: 'Te nem kellesz nekünk!... S keserűség futott a torkára... Ő s a szabad magyarok?... Hogy is kellene nekik?... Sohase látták, nem ismerik... Mit remélhetnének tőle ők, kiket világnyargaló álmok szédítenek?... Tőle, idegenek tanítványától s barátjától?... Apja hurkot vetett a nyakukba, s most ő szorítsa össze!...

– Bé kell végezned a munkámat – hallotta apja fáradt hangját. – Mindent előkészítettem... – Hirtelen érdes, kemény lett, s megcsattant a szava: – Parancsolom, Bajk!... Nincs többé széthúzás s apróka hadnagyok külön fejedelemségei... Utánam csak egy úr lehet: te, s csak egy akarat: a tiéd!... Mert különben... nincs többé magyar nemzet!...

A fiú kínlódva tépte magát, s aztán kirobbant belőle:

– Nem, kellek nekik, nagyuram!... Már tudom, nem akarnak!...

Ónszürke lett a nagyúr arca, s az oldalához kapott... Beteg szíve vadul meglódult, a bordáit verdeste... Nagyot nyelt aztán, s lerázva a fájdalmat, merőn szegezte szemét István szemébe.

– Fegyver kell hozzá! – sziszegte. – Sújts le akárkire, aki ellenszegül!... Magyarok lesznek, tudhatod!... De átkozott légy, ha tétovázni fogsz!... Miért fogadtam be ide melléd az idegen lovagokat?...

– Igen! – kiáltott fel István gyötrődve. – Tudom, nagyuram!... Ők fognak megvédeni! A véreim... a magyarok ellen!...

– Pártütők, rablók, farkasok ellen! – csattant fel a nagyúr. – Bajk, Bajk, érts meg engem!... A lovagok keresztények...

István meghökkent. Zavartan pillantott apjára. Mi ez?... Az öreg barát halk, szomorú szavai jutottak eszébe: Látod, csak a szolganép talál benne vigasztalást... Isten szelíd báránya nem kell a magyar uraknak... az apádnak sem!...

– Szabad kérdeznem valamit? – suttogta, felpillantva.

– Kérdezz!

– Nagyuram nem keresztény?

– Tudod, hogy meg vagyok keresztelve – legyintett a nagyúr.

– Nem úgy, nagyuram... Azt szeretném tudni... mit tart erről... belül?

– Ki tudhat mindent? – mordult az apa. – Egy valóság sincs az igazság csilláma nélkül. Én egyet se bántok. Van itt keresztény, böszörmény, még zsidó is. Elég nagy úr vagyok hozzá, hogy mindenik imádkozzék értem... De nem erről van szó... A kereszténység beletartozik a terveimbe, Bajk.

– Nem... nem tudom megérteni – lihegte István, s egész lelke felkavaródott.

A nagyúr nehézkesen felemelkedett az ágyról, s bal könyökére támaszkodott. Jobbját lassan kinyújtotta:

– Nézd a Dunát! – parancsolta elfulladó hangon.

István megfordult, s kitekintett a nagy folyó tükrére. Az este leereszkedő árnyai közül sejtelmesen csillant fel az ezüst óráskígyó lomhán gyűrűző teste, messze valahol előbb, s aztán közelebb és közelebb... Háta mögül hallotta most apja borzongató, ki-kihagyó, rekedt dörmögését:

– Így néztem... esztendőkön át... reggeli fényben s fekete éjszakában... a halálfolyót... a sorsunk kegyetlen folyóját... Amíg megértettem a szavát... Értsd meg te is... A Duna jön, jön... sohase apad el... nem lehet megállítani... Ha gátat vethetnék neki, saját földemet fullasztanám bele... Csak egyet tehetek: hátán vitethetem a hajómat... Érted?...

István kikerekedett szemekkel fordult vissza:

– Értem... s gyűlölöm!...

A nagyúr visszahanyatlott ágyára, s furcsán felkacagott:

– Ez a nyugat, a kereszténység... S most nézz ide, Bajk, erre a te bolond fájtádra, itthon... Idetrappolt a végtelen keleti pusztákról, ebbe a farkasverembe... S azt hiszi, pedig eleget próbálta hiába, nyargalhat tovább, a világ végéig, ölje s ragadozva... Ki-ki magának, hajrá... Bulcsú is ezt tette... Veszett bika... S hol van?... Átcsapott rajta a keresztény Duna... Ellepett volna, Bajk, ha én útjába nem álllok akkor... De ésszel, nem bolond fegyverrel... Szerencsém is volt, nem mondom... Ottó, a császár letaposhatott volna minket, mindjárt a győzelme után... De más baja is volt, hál' istennek... Csak a határait őriztette ellenünk... S én aztán ajándékot küldtem neki bosszú helyett, s izenetet: keresztény akarok lenni, népestől...

– Ez az, amit nagyuram ellen kiáltanak! – vágott bele István, ébredve.

– Ez... – bólintott a nagyúr. – Ezér is akartak eltenni láb alól, tízszer is... S ezér kellett neked máig rejtőzni előlük... De csitt!... Magukat gyilkolták volna meg bennem s benned... A barmok, a vesettek!... Miért hajtottam ötezer férfit és asszonyt a keresztvízre, hogy a papok szinte táncra perdültek örömükben, s a táltosok úgy üvöltöttek, mint a veszett farkasok?... Miért keresztelkedtem meg magam is, s te mért lettél a kereszténységben István, ama vértanú tiszteletére?... Hogy aki rád támad, azt te pogánynak kiálthasd, s aki veled lesz, azt mind kereszténynek!... Ezért vannak melletted a lovagok, Bajk!...

– Nagyuram... én... csak most kezdem látni! – tört ki István ámulva.

– Mindjárt, egészen! – intett az apa. – Ha nem'is értenek, ha gyűlölnek is érte, azért a magyart csak mi szeretjük, akik beverjük a fejét, ha kell... A német abban a szempillantásban kiirtana, amint alkalma, módja adódik rá... S ez a kedvező pillanat nemsokára itt lesz, fiam...

Ahogy most mélyen lehunyta a szemét, s elhallgatott, István megértette, mire gondol. Kezére hajolt, megcsókolta.

A nagyúr felnézett reá, s folytatta:

– Ha meglesz, aminek meg kell lennie... a magyarság egymás torkának esik a fejedelmi kardért... Koppány azt hiszi, mind őt akarják... De téved... Akkor majd ez is, az is magát fogja feltolni... Ha egyszer a vérszerződést megtápossák, a testvérharc nem áll meg többet, az utolsó csepp vérig... Ez lesz a soha vissza nem térő alkalom a keresztény nyugatnak: rárohanni az egymást marcangolóra, s végezni vele, mint ahogy végeztek sokkal nagyobb népekkel, Attila s Baján birodalmával is. Szent pofával s bús örömmel taposni vérkásává az istentelen pogányt: ez az, amire készülnek, amiért epekednek... De nem így lesz, ha te engedelmes-

kedsz nekem!... Ha keresztények harcának látja a világ a te harcodat pogányok ellen, akik kereszténységedért támadnak reád!... Sőt inkább segíteni tartoznak neked Krisztusuk nevében, hogy úrrá lehess népeden... Ezért kell az idegen lovagokkal s keresztény zsoldosokkal menned lázadó önvéredre, Bajk!... A Duna viszi a te hajódat, ez a rászedett vén kigyó, a győzelem kikötőjébe!... Ezért éltem, gyötrődtem, ez minden, amit most már tudsz, fiam... Én végeztem... s te folytasd...

István lehajtotta a fejét... A világosság, ami most eláradt benne, rettentő volt, s csaknem elviselhetetlen... Igen, így kellett ennek a lángeszű embernek, az ő apjának cselekednie... Minden eszközt jónak s igaznak tartani, vérontást, színlelést is, az egyetlen cél: a győzelem érdekében... Így kellett befogni a halálos ellenség sárkányát a hámba, hogy őt testvérei hulláján át is az uralom székébe húzza... Így kellett iszonyú szeretettel szeretni a magyart... s elrabolni, megmérgezni, börtönné tenni az ő gyermekségét s ifjúságát!... Mi is ő ebben a tervben?... Büszke korona vagy pusztá áldozat?... Mit is számított a nagyúr gondolatában az ő lelke, szíve, akarata, boldogsága?... Az ember maga?... Hát van is emberi cél ebben egyáltalán?... S ő folytassa, folytassa!... Hágjon a nyakára annak a népnek, amelyik nem ismeri, s előre gyűlöli mint árulóját?... Idegen fegyverrel?... S Krisztus nevében?...

Hideg, súlyos kéz nehezedett a fejére:

– Megértettél, Bajk, s engedelmeskedsz?

– Mi lesz a vége? – suttogta István, mintegy magának.

– A vége? – kérdezte a nagyúr. A szeme ravaszul villant. Kemény tigrismosollyal hajolt fia arcába: – Majd... egyetlen akarattal... megfordítod azt a kardot, nyugat felé.